

دانشگاه تهران

دانشکده بهداشت

پایان نامه

برای دریافت درجه فوق لیسانس

علوم بهداشتی (M.S.P.H.)

در رشته آموزش بهداشت

نقش

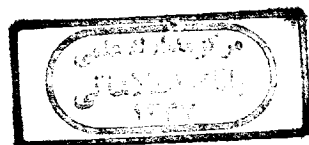
کارکنان بهداشت در آموزش بهداشت عمومی

براهمنانی استاد محترم جناب آقای دکتر ارواحانیان

نگارش

محمد محمد زاده

سال تحصیلی ۵۰ - ۱۳۴۹

از جناب آقای دکتر ساروخانیان استاد محترم دانشکده بهداشت

که مراد را انتخاب موضوع ارشاد فرموده و راهنمایی های ارزنده و نظریات

منید ایشان روشنگرانگام در اینراه بوده است صمیمانه سپاسگزاری نموده

و از جناب آقای دکتر رضاشیمیا و جناب آقای توفیق غفوری بخاطر همکاری

صمیمانه ای که با اینجانب بعمل آورده اند تشکر تراوان دارم.

تقدیم به :

ہیئت محترمہ داوران

تقديم به :

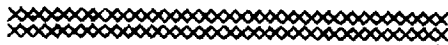
مرکز بهداشت عمومی

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
الف	پیشگفتار
الف	علت انتخاب موضوع
هـ	مقدمه ای بر اصول
۱	قسمت اول = کلیات آموزش بهداشت
۱	فلسفه آموزش بهداشت
۲	تعریف و هدف آموزش بهداشت
۳	حدود و دامنه آموزش بهداشت
۴	نقش آموزش بهداشت در حصول هدف شاو برنامه های بهداشتی
۶	مربی بهداشت کیست ؟
۸	کار مربی بهداشت چیست ؟
	قسمت دوم = موقعیت هایی که کارکنان بهداشتی برای اجرای
۱۰	برنامه های آموزشی دارند .
۱۰	کارکنان گروه پزشکی
۱۷	کارکنان بهداشت محیط
۱۸	مربیان و متخصصین آموزش بهداشت
۲۰	کارکنان اداری
	قسمت سوم = تعلیم و آماده نمودن کارکنان بهداشتی
۲۲	جهت اجرای برنامه های آموزشی

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۲۲	هدف تعلیم و کارآموزی
۲۵	ایجاد ارتباط
۲۹	دلچ ریزی برنامه ها
۳۱	روشهای آموزش که بایستی مورد استفاده قرارگیرد
۳۲	مدت دوره تعلیمات
۳۳	هیئت آموزش و منابع مورد نیاز
۳۴	گروههای شرکت کننده
۵۳	نیروی موجود در وزارت بهداشت
۵۵	برنامه های اجرا شده در اصفهان
۵۶	پسی گیری
۵۸	قسمت چهارم = نتیجه و پیشنهادات
۵۸	نتیجه
۵۹	پیشنهادات
۶۳	خلاصه
۶۷	منابع و مأخذ

پیشگفتار

۱ - علت انتخاب موضوع

چندین سال کارمدام در آموزش بهداشت و تماس با طبقات مختلف مردم، مشکلات و مشاهداتی که در ضمن کار با آن مواجه شده و تجربیاتی که بدست آورده ام بمن آموخته است که کارکنان بهداشتی چه نقش مهمی میتوانند در آموزش بهداشت عمومی چه از نظر مثبت و یا منفی داشته باشند.

در این زمینه مثالها و مشاهدات زیادی را میتوان بیان کرد که نمونه ای از آنها در اینجا ذکر میگردد:

خوب بخاطر مدام که در یکی از روستاهای استان اصفهان بیماری حمیه شدت شیوع یافته بود و از این جهت من نیز بعنوان مری بهداشت با اکیپ بهداشتی بروستای مزبور رفته بودم. پس از بررسیهای مقدماتی معلوم شده بود آب قناتی که بصرف آشامیدن اهالی میرسید و در سطح روستا بطور روز باز در جریان بوده - آلوده شده ولی هنوز منبع آلودگی پیدا نشده بود. مردم درد بستان ده جمع شده بودند و درباره آب آشامیدنی و اینکه چگونه باید آب سالم تهیه کرد و یا پس از جوشاندن آب باید آنرا مصرف کرد، بحث بود. در این موقع یکی از اهالی گفت پس چرا راننده شما از همین آب میخورد و یا حرف این شخص روستائیان اگرچه ظاهراً کمی خود را به بحث علاقمند نشان دادند اما پیدا بود کوشش و زحمات کشیده شده از بین رفته است.

پدر و مادری بایک بچه با داره کل بهداری آمدند تا با پیشگی آشنای خود درباره

واکسینه نمودن کودک خود علیه سرخک مشورت نمایند .

پدر به پزشک نامبرده اظهار داشت من میخواهم به بچه ام واکسن سرخک تزریق کنم ولی مادرش باین امراضی نیست وبالاخره تصمیم گرفتیم باشعاعمشورت کنیم و در این موقع پزشک دیگری که بخاطر موقعیت شغلی اش بیشتر اهالی اورا میشناسند بدون مقدمه گفت "منکه هنوز به بچه ام واکسن نزده ام". ومادر هم بدون اینکه منتظر صحبت پزشک آشنای خود باشد رو به پدر کرد وگفت دیدی نظرم درست درست بوده من نمیگذارم به بچه ام واکسن بزنند وازاطاق بیرون رفت .

جهت بازدید بهداشتی بیکی از روستاهای اطراف تهران رفته بودیم (در دوره کلاس دانشکده بهداشت) قبل از هر چیز مردم درخواست لوله کشی آب آشامیدنی داشتند . علت راجویا شدیم و مردم اظهار میداشتند اگر آب اینده خوب بود آقای دکتر آب آشامیدنی خود را از تهران نمی آورد و از ایشان که پرسیده ایم گفته اند "اگر از این آب بخورید ممکن است مریض شوید" چون آلوده است . بنابراین قبل از هر چیز درخواست لوله کشی آب آشامیدنی مینمودند و حاضر بودند هرگونه همکاری و کمک در این باره بنمایند .

مأمور مراقب مالاریا در یکی از دهات برای تهیه لام بخانه ای مراجعه میکند در این موقع وضع ناهنجار و غیر بهداشتی خانه توجه اورا جلب مینماید و او در این باره با صاحب خانه به بحث میپردازد و باروشهای آموزشی که قبلاً با آنها آشنا شده نامبرده را تحت آموزش انفرادی (چهره بچهره) قرار میدهد و نکات لازم بهداشتی را باو یادآوری مینماید .

مثالهای متعددی در زمینه های مختلف میتوان بیان نمود اما آنچه که در -
 مرحله آخر مرا به تصمیم انتخاب این موضوع راسخ تر نموده اتفاق بشرح زیر بود :
 ساعت ۱۰ صبح روز ۳۰ اردیبهشت ۴۸ در سرسرای دانشکده بهداشت منتظر شرکت
 در یکی از آخرین جلسات امتحان بودیم ، در این موقع شخصی وارد دانشکده
 گردید و بایکی از مستخدمین شروع بصحبت نمود و چنین کلماتی بین آنها
 رد و بدل گشت :

م - (مستخدم دانشکده) : سلام آقای حالت چطوره ؟

ت - (تازه وارد) : سلام آقای بدك نيستم شما چطوري ؟

م - چه شده از اینطرفها .

ت - ای راله چند وقتی استکه حال خوب نیست .

م - چرا ؟ بگوچی شده ؟

ت - نمیدونم واله چه بگم ؟ مدتی استکه زیرموهایم جوشهای میزند و تا

حالا پیش چندتا دکتررفته ام و خوب نشدم حالا برام نوشتند که بیام اینجا چندتا
 آزمایش بگم .

م - (درحالی که میخندد) بابا تو دیگه چرا نمیدونستم اینقده ساده ای ،

تمام این حرفها یعنی کشك ، چه آزمایشی ، چه جوابی ، برو دنبال زندگیت
 معلم میشه خیلی حواست پرته یا اینکه کارزندگی نداری .

ت - پس بنظرتو باید چه بگم ؟

م - هیچی همون کاری که همه میکنن ، دوتا زالو پشت گوشات بنداز همه کارا

درست میشه ، اگه نشد از چشم من ببین .

ت - راس میگی تا حالا بفکر نیفتاده بودم ، اما حالا تا اینجا اومدم بگذار ببینم

چی جواب میدن .

و در حالیکه از قیافه او پید بود که پشیمانست با ناراحتی بطرف آزمایشگاه رفت .

با توجه بهمین چند مثال مشاهده میشود که کارکنان دستگاههای بهداشتی

تا چه حد میتوانند در پیشرفت بهداشت عمومی نقش موثر و یا مانع داشته باشند و -

قدر مسلم آنستکه افراد دسته دوم ندانسته در جهت منفی گام برداشته اند زیرا

از جریان امور آگاه نیستند .

خاطرات قبلی و واقعه اخیر را بر آن داشت که نقش کارکنان بهداشت در آموزش

بهداشت عمومی را انتخاب و از موضوع های مختلف دیگر که برای پایان نامه خود

در نظر گرفته بودم صرف نظر نمایم و جناب آقای دکتر سروخانیان

استاد محترم دانشکده بهداشت نیز پس از بحث و راهنمایی آنها مورد تصویب

قرار دادند .

* * * * *

۲ - مقدمه ای بر اصل :

علاوه بر اعضاء گروه بهداشت که شامل پزشکان ، داروسازان ، دندانپزشکان
پرستاران ، مهندسين بهداشت ، مربيان بهداشت ، متخصصين بهداشت
عمومي ، متخصصين تغذيه و گروههاي كمكي مانند : ماماهاي روستائي ، كمك
پرستاران ، بهسازان ، بهياران ، تكميسين هاي آزمايشگاه وغيره ويا كارمندان
وكاركتائي كه بنحوي در برنامه هاي بهداشتي شركت دارند مانند كارمندان امور
اداري ، رانندگان عده ديگري مانند : مددكاران اجتماعي ، مددياران
دبيران ، آموزگاران ، كاركان مدارس ، متخصصين امور كشاورزي وغيره
نيز ميتوانند براي انجام كارهاي بهداشتي شركت فعالانه داشته باشند و روشن
است كليه افرادي كه در برنامه هاي بهداشت عمومي شركت دارند بطور قطع يقين
براي پيشبرد هدف هاي بهداشتي خود احتياج دارند كه برنامه هاي خود را همراه
با آموزش بهداشت انجام دهند .

مشكلات بهداشتي زيادي مثل وجود بيماريهاي واگير - بدني وضع بهداشت
محيط ، سوء تغذيه ، عدم آشنائي مردم با اصول بهداشت وغيره نشان ميدهد
كه احتياج مبرمي به آموزش بهداشت عمومي است و بايد قسمت كافي از برنامه
بهداشت همگاني بوده و تمام كارمندان براي انجام آن آمادگي بيشتري داشته
باشند تا بتوانند در كليه مراحل باروشهاي آموزشي مطالب بهداشتي را در اختيار
مردم قرار دهند زيرا :

۱ - سطح آموزش و اطلاعات بهداشتي در ايران پائين بوده و مردم به بسياري

از مسائل بهداشتی آگاه نیستند .

- ۲ - وضع و موقعیت بهداشت در بسیاری از نقاط هنوز احتیاج زیادی بارتقا دارد
 - ۳ - بسیاری از بیماری‌ها با کمک آموزش بهداشت قابل پیشگیری است .
 - ۴ - عده مریبان بهداشت برای جمعیت این مملکت و مشکلاتشان بسیار کمست .
 - ۵ - بسیاری از کارمندان بهداشت از مسئولیتی که در مورد آموزش بهداشت بعهده آنان است بیخبر بوده در این زمینه آمادگی کافی نداشته و بععلل زیادی از آن غافل میمانند و حتی ممکن است سبب بد آموزی‌های نیز در اجتماع گردند .
- باتوجه به مطالب ذکر شده و اینکه هرکس در هر مقامی که در کارهای بهداشتی با مردم سروکار دارد بنحوی در میزان معدومات بهداشتی آنان تاثیر دارد و رفتار کردار و گفتار او تا حد و زیادی همچون رفتار و کردار معلمین دبستان که مورد پیروی کودکان مدرسه قرار میگیرد مورد سرمشق و توجه اجتماع قرار خواهد گرفت و در این رهگذر پزشکان بیشتر از سایرین مورد توجه مردم قرار میگیرند ، بنابراین پزشکان ، پرستاران ، ماماها ، متخصصین بهداشت محیط و دیگر کسانی که در زمینه‌های بهداشتی فعالیت دارند برای آنکه بتوانند از فعالیتهای خود بهره و نتیجه بهتری بگیرند ، باید بطور مداوم با مدالتهای خود از اصول و رویداد های علمی مطلع شوند و بالاتر اینکه با اعتماد تامل و خوشبینی با روشهای کار آموزشی آشنا شوند .
- در بسیاری از کشورها و منجمله ایران جلوگیری از بیماریهای واگیر ، مشکلات بهداشت محیط و بهداشت شخصی هنوز مسئله روز میباشد .

آموزش بهداشت عمومی متدی موثر در جلوگیری از بیماری‌های واگیر و آروى علاج
 بخشی برای برطرف کردن بسیاری از مشکلات بهداشت محیط و با بهداشت شخصی
 است لذا باید جزء لازم در تمام فعالیتهای بهداشتی باشد .

کارکنان بهداشت عمومی را بسیار مهمی در پیشرفت امور آموزش بهداشت در -
 اجتماع داشته بطوریکه میتوانند ضمن انجام وظایف حرفه خود ، در ارتباط با افراد
 اجتماع و تشویق آنها به یادگیری و بالابردن سطح بهداشت و آموزش آنها کمکهای
 ارزنده ای داشته باشند ، این افراد همگی موقعیتهای زیادی برای آموزش -
 بهداشت عمومی دارند . برای مثال : در کلینیک ، در مطب شخصی ، در مراکز
 بهداشت ، در بیمارستان ، در آزمایشگاه ، در اداره ، در جلسات عمومی و
 خصوصی و یا از طریق بحث های رادیویی یا درج مقالات در روزنامه ، مجلات
 و یا بحث با رهبران اجتماع و یا متنفذین محلی و غیره .

منظور آموزش بهداشت در اینجا تنها آگاهی و دادن اطلاع نیست بلکه
 عبارتست از کمک مردم ، بنحوی که آنها با اقدامات خودشان بتوانند مسائل
 بهداشتی خود را حل کرده و اطلاعات کسب شده را بکار بسته و عادات غیر
 بهداشتی خود را بعادات بهداشتی تبدیل کنند .

اگر آموزش بهداشت با اصول یادگیری وفق داده نشود یا از مرحله آگاه کردن
 بیرون نخواهد گذاشت و در طرز فکر و عادات مردم تاثیری نخواهد داشت .

بعنوان مثال آموزش برای بهداشت دندان و دندان نمیتواند فقط منحصر
 به روزهای دندانپزشکی و یا آموزش بطور اتفاقی و پراکنده در مدارس و یا نمایش فیلم

و نظایر آن باشد .

از سوالاتی که از مردم درباره مراجعه به دندانپزشک بعمل آمده معلوم شده است که نسبت قابل ملاحظه ای از آنان مراجعه بدندانپزشک را امر ضروری میدانند و بعضی هانیز عقیده دارند بهتر است لا اقل سالی دو بار به دندانپزشک مراجعه شود در صورتیکه عملاً تعداد خیلی کمی از این عده به دندانپزشک مراجعه میکنند (۱۱). در اینجا است که میگوئیم دانستن ضرر و زیان چیزی برای از بین بردن آن کافی نیست و دانش تنها در آموزش بهداشت جوابگوی مانیت است .

همینطور دندانپزشکان بخوبی میدانند که لازمت هنگام معالجه بیماران آموزش لازم برای پیشگیری امراض و دندان ^{دهان} و حفظ سلامت آنها به بیماران داده شود ولی چه تعدادی از آنان این آموزش را میدهند ، هنوز مشخص نیست . بنا بر این بنظر میرسد که ایجاد انگیزه ای برای آموزش در نزد دندانپزشکان بسیار مهم است تا بتوانند عملاً اطلاعات و دانش مربوط به بهداشت دهان و دندان را بنحو صحیح و بموقع در اختیار مراجعین خود بگذارند و روشی بکار برند که مراجعین واقعاً آموزش کسب شده را بکار برده و برای حفظ بهداشت دهان و دندان خود بکوشند .
و البته نحوه اینکار باید طوری باشد که مردم بتوانند اطلاعات کسب شده را در زندگی روزمره خود بکار برند .

بطور کلی گروه های مختلف مردم عکس العمل های متفاوتی در مقابل برنامه های آموزشی دارند . نشان دادن فیلم ، توزیع نشریات مصور ، ایسراف سخنرانی یا ایجاد انگیزه در جوامع مختلف با برخورد های مختلفی توأم است

مثلاً ممکن است افرادی باشند که اطلاع مورد نیاز خود را از طریق رادیو، تلویزیون و نشریات و غیره دریافت دارند (میدانیم که آگاهی با آموزش فرق دارد) در صورتیکه تعدادی هم هستند که آموزش مورد نظر خود را باید از طریق روشهای چهاره بچهره دریافت کنند .

از طرف دیگر مردم برای کسب آموزش از برنامه های آموزش عمومی در شرایط زمان و مکان های مختلف عکس العمل های متفاوتی نشان میدهند .
 بعنوان مثال در برنامه واکسیناسیون خوراکی پولیو این نکته روشن گردید که تعدادی از افراد مایل بودند که از نظریات پزشکان خانواده گی خود در مصرف این واکسن آگاهی پیدا کنند لذا بیشتر کارمندان بهداشت قدرت تعلیم و نفوذ در افراد فامیل بیماران و مردم را بطور کلی دارند (۱۱).

بنابراین منظور از طرح و بررسی نقش کارکنان بهداشتی در امر آموزش بهداشت عمومی آنستکه به بینیم چگونه باید آنها مسئولیت آموزشی خود را در قبال مردم درک کنند ، چگونه با آنها رو برو شده ، ملاقات و رفتار کنند و چگونه مطالب بهداشتی را در دسترس آنان قرار دهند و این مسائل لزوم آموزش کارکنان بهداشتی را بمیان خواهد آورد .

در مقاله حاضر ابتدا کلیاتی درباره آموزش بهداشت و آنگاه موقعیت هایی که کارکنان برای آموزش بهداشت دارند و سپس چگونگی تعلیم و آماده نمودن آنها مورد بحث قرار گرفته و در پایان نتیجه گیری بعمل آمده است .